

ZDRAVSTVENI RIZICI U GOSPODARSTVU REPUBLIKE HRVATSKE

Tijekom 2005., 2006. i 2007. godine u Hrvatskom zavodu za medicinu rada je provedeno istraživanje prisutnosti opasnosti i štetnosti u Republici Hrvatskoj. U prvoj fazi, istraživanje je provedeno u skupini poslovnih subjekata koji zapošljavaju više od 50 zaposlenika – „velike tvrtke“(VT), a u drugoj u skupini poslovnih subjekata koji zapošljavaju manje od 50 zaposlenika - „male i srednje velike tvrtke“(MST). Od Hrvatskog zavoda za statistiku dobiveni su podaci o poslovnim subjektima uključenima u istraživanje, a posebno su prikupljeni podaci o ustanovama u državnoj i lokalnoj upravi, zdravstvu, školstvu i znanosti. Svim tvrtkama je upućen upitnik o broju zaposlenih, prisutnosti opasnosti i štetnosti u radnim procesima i broju radnika izloženih tim opasnostima. Pri tome je korištena klasifikacija opasnosti, štetnosti i napora na radu izrađena u Hrvatskom zavodu za medicinu rada, koja je u skladu s klasifikacijama radnih opasnosti koje se koriste u Europi, a temeljena je na popisu radnih opasnosti navedenom u našoj zakonskoj regulativi vezanoj za izradu dokumentacije o procjeni opasnosti.

Podaci o analizi

Analiza dobivenih podataka dala je rezultate o zastupljenosti opasnih i štetnih radnih uvjeta u ukupnom gospodarstvu, u velikim i malim i srednje velikim tvrtkama Republike Hrvatske te o broju radnika izloženih opasnim i štetnim radnim uvjetima u tim tvrtkama i u pojedinim gospodarstvenim djelatnostima.

Od ukupno 104 956 poslovnih subjekata u Republici Hrvatskoj 101 792 (96%) su tvrtke s manje od 50 zaposlenih radnika (u daljnjem tekstu „male i srednje velike tvrtke“ - MST), a 3164 (4%) s više od 50 zaposlenika (u daljnjem tekstu „velike tvrtke“ - VT). Međutim, dok VT zapošljavaju 68 % (958 117) radnika, MST zapošljavaju dvostruko manje radnika (32% – 448 955).

Upitnik je upućen na ukupno adrese 3930 tvrtki, 1500 VT i 2430 MST. Odabir tvrtki je bio nasumičan, ali se vodilo računa da sve ekonomske djelatnosti budu zastupljene. Zatraženo je od poslodavaca i njihovih stručnjaka zaštite na radu da ispune upitnik u skladu s podacima koje postoje u njihovim dokumentima procjene opasnosti. Pri tome je korištena klasifikacija opasnosti, štetnosti i napora prikazana u tablici 1.

Tablica 1. Klasifikacija radnih uvjeta

A	OPASNOSTI
A1	MEHANIČKE OPASNOSTI
A11	Alati
A111	ručni
A112	mehanizirani
A12	Strojevi i oprema
A13	Sredstva za horizontalni prijenos
A131	prijevozna vozila: automobili, kamioni itd.
A132	prijenosna sredstva: viličari
A133	samohodni strojevi: bageri, buldožeri itd.
A14	Sredstva za vertikalni prijenos
A141	dizalice
A142	transporteri
A15	Rukovanje predmetima
A16	Vatreno oružje
A17	Ostale mehaničke opasnosti
A2	OPASNOSTI OD PADOVA
A21	Pad osoba
A211	na istoj razini
A212	u dubinu
A213	s visine
A214	s visine iznad 3m
A22	Pad predmeta
A3	ELEKTRIČNA STRUJA
A31	Otvoreni električni krug
A32	Ostale električne opasnosti

A4	POŽAR I EKSPLOZIJA
A41	Eksplozivne tvari
A42	Zapaljive tvari
A5	TERMIČKE OPASNOSTI
A51	Vruće tvari
A52	Hladne tvari
B	ŠTETNOSTI
B1	KEMIJSKE ŠTETNOSTI
B11	Otrovi
B112	metali
B113	nemetali
B114	organski spojevi
B12	Korozivi
B121	kiseline
B122	lužine
B123	drugi korozivi
B13	Nadražljivci
B131	lako topivi u vodi
B132	slabo topivi u vodi
B133	odmašćivači
B134	drugi nadražljivci
B14	Zagušljivci
B141	inertni
B142	kemijski
B15	Senzibilizatori
B151	organske prašine biljnog porijekla
B152	organske prašine životinjskog porijekla
B153	kemijski spojevi alergogenog potencijala
B154	termofilne aktinomicete
B155	ostali senzibilizatori
B16	Fibrogeni
B161	azbest
B162	silicijev dioksid
B163	ostali fibrogeni
B17	Mutageni
B18	Karcinogeni
B19	Teratogeni
B2	BIOLOŠKE ŠTETNOSTI
B21	Zarazni materijal
B22	Zaraženi ljudi
B23	Zaražene životinje
B24	Opasne biljke
B25	Opasne životinje
B3	FIZIKALNE ŠTETNOSTI
B31	Buka
B311	kontinuirana buka
B312	diskontinuirana buka

B313	impulsna buka
B314	ometajuća
B32	Vibracije
B321	vibracije koje se prenose na ruke
B322	vibracije koje se prenose na cijelo tijelo
B323	potresanja
B33	Promijenjeni tlak
B331	povišen tlak
B332	snižen tlak
B333	promjene tlaka
B34	Nepovoljni klimatski i mikroklimatski uvjeti
B341	rad na otvorenom
B342	vrući okoliš
B343	visoka vlažnost
B344	pojačano strujanje zraka
B345	hladni okoliš
B346	česte promjene temperature
B347	nepovoljni učinci umjetne ventilacije
B35	Ionizirajuće zračenje
B351	rendgensko zračenje
B352	otvoreni radioaktivni elementi
B353	zatvoreni radioaktivni elementi
B36	Neionizirajuće zračenje
B361	UV zračenje (A,B,C)
B362	toplinsko zračenje
B363	mikrovalno zračenje
B364	lasersko zračenje
B365	elektromagnetsko polje vrlo niskih frekvencija
B37	Osvjetljenost
B371	nedovoljna osvjetljenost
B372	blještanje
B38	Ostale fizikalne štetnosti
C	<i>NAPORI</i>
C1	STATODINAMIČKI NAPORI
C11	Statički: prisilan položaj tijela
C112	stalno sjedenje
C113	stalno stajanje
C114	pognut položaj tijela
C115	čućanje, klećanje
C116	rad u skućenom prostoru
C117	ruke iznad glave
C118	ostali statički napori
C12	Dinamički: fizički rad
C121	ponavljajući pokreti s i bez primjene sile
C122	brzi rad
C123	dizanje i nošenje tereta
C124	guranje i vućenje tereta

C125	teški fizički rad
C126	ostali dinamički naponi
C2	PSIHOFIZIOLOŠKI NAPORI
C21	Nepovoljan ritam rada
C212	rad na normu
C213	ritam uvjetovan radnim procesom
C214	neujednačen ritam
C22	Poremećen bioritam
C221	smjenski
C222	noćni
C223	produljeni rad
C23	Remećenje socijalnih potreba
C231	terenski rad
C24	Odgovornost za živote ljudi i materijalna dobra
C241	rukovođenje
C242	upravljanje prijevoznim sredstvima
C25	Visoka vjerojatnost izvanrednih događaja
C26	Otežan prijem informacija
C261	zvučni signali i znakovi
C262	svjetlosni signali i znakovi
C263	buka
C264	nedovoljna osvjetljenost
C27	Radni zahtjevi
C271	neadekvatni kvantitativni zahtjevi (premalo ili previše rada)
C272	premali utjecaj na rad
C273	zahtjev za visokom kvalitetom rada
C274	izolirani rad
C275	monotoni rad
C276	komunikacija s osobama
C28	Maltretiranje
C281	mobing
C282	bulling
C29	Burnout
C210	Ostali psihofiziološki naponi
D	OSTALE OPASNOSTI
D1	Rad u mokrom
D2	Ergonomski neprikladna osobna zaštitna sredstva

Od ukupno 3930 upitnika upućenih poslovnim subjektima, dobiven je povratni podatak od 800 tvrtki (20%), i to od 637 VT što je 42% odziv i samo 163 MST, što je odziv od samo 6,7%. Ovo istraživanje je obuhvatilo ukupno 172 987 radnika, što je 12% ukupne radne populacije. U VT je obuhvaćeno 167 503 radnika (17% radnika zaposlenih u VT), a u MST samo 5 484 radnika (1,2% radnika zaposlenih u MST). Vrlo nizak odziv od strane malih poslodavaca nije iznenađujući, jer je poznato da je i u nas i u EU zemljama interes i angažman malih poslodavaca u području zaštite na radu slab.

Zastupljenost opasnih i štetnih radnih uvjeta u gospodarstvenim djelatnostima

Uzimajući u obzir sve opasne i štetne radne uvjete u tablici 2. su prikazani prosječni broj opasnosti kojima je jedan radnik izložen u ukupnom gospodarstvu, u VT i MST u pojedinim gospodarstvenim djelatnostima. Broj rizika po zdravlje je veći u velikim nego u malim tvrtkama.

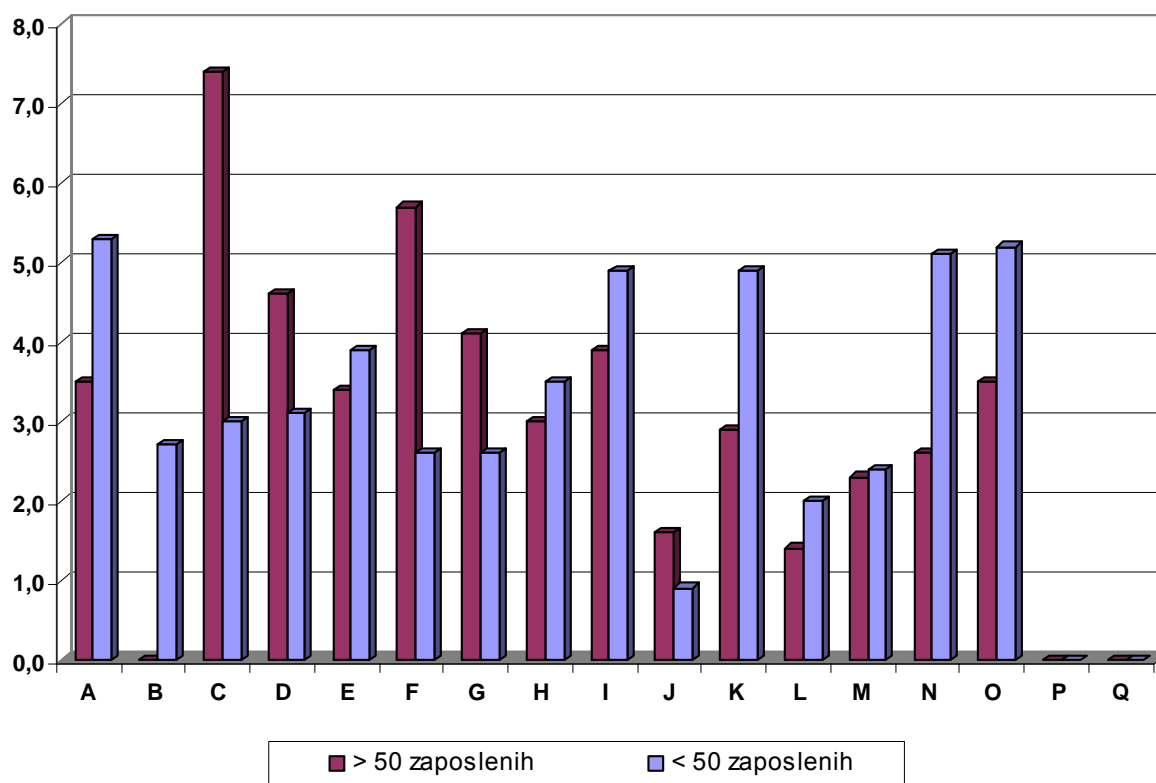
Tablica 2. Prosječan broj opasnosti po jednom radniku u gospodarstvu RH, VT i MST u pojedinim gospodarstvenim djelatnostima

Gospodarstvena djelatnost		Broj opasnosti		
		RH	VT	MST
A	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	3,6	3,5	5,3
B	Ribarstvo	7,0	0	7,0
C	Rudarstvo i vađenje	6,9	7,1	3,0
D	Prerađivačka industrija	5,0	5,0	3,1
E	Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	3,4	3,4	3,9
F	Građevinarstvo	5,7	5,8	2,6
G	Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo	3,9	4,1	2,6
H	Hoteli i restorani	3,3	3,1	3,5
I	Prijevoz, skladištenje i veze	4,0	4,0	4,9
J	Financijsko posredovanje	2,6	2,6	0,9
K	Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	2,6	2,0	4,9
L	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	1,4	1,3	2,0
M	Obrazovanje	2,3	2,3	2,4
N	Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	2,9	2,6	5,1
O	Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti	3,8	3,5	5,2
P	Privatna kućanstva sa zaposlenim osobljem	0	0	0,0
Q	Izvanteritorijalne organizacije i tijela	0	0	0,0
Ukupno		4,4	4,5	3,3

RH = gospodarstvo RH; VT = velike tvrtke (> 50 zaposlenih); MST = male i srednje tvrtke (< 50 zaposlenih)

Na slici 1. prikazana je usporedba broja radnih uvjeta koji ugrožavaju zdravlje u tvrtkama s više od 50 radnika i tvrtkama s manje od 50 radnika. Iako bi bilo logično očekivati da su radni uvjeti s obzirom na vrstu djelatnosti podjednaki i u malim i u velikim tvrtkama, prema dobivenim rezultatima u pojedinim gospodarstvenim djelatnostima je u tvrtkama s više od 50 zaposlenih prisutno značajno više opasnosti po zdravlje u odnosu na tvrtke s manje od 50 zaposlenih.

Slika 1. Prikaz prosječnog broja opasnosti kojima je izložen jedan radnik u tvrtkama koje zapošljavaju više i tvrtkama koje zapošljavaju manje od 50 radnika

Iz ovih rezultata bi se mogli izvesti zaključci koji ne odgovaraju stvarnom stanju, kao npr. da u djelatnosti rudarstva postoji daleko više rizika po zdravlje ako radnik radi u tvrtki s više od 50 zaposlenih, kao što je kod nas eksploatacija nafte i plina, od radnika koji radi u tvrtki s manje od 50 zaposlenih, kao što su npr. kamenolomi. Ovakvi rezultati su dobiveni prvenstveno zbog toga što se, prema našem zakonodavstvu, broj i razina rizika po zdravlje temelji na dokumentu procjene opasnosti, a istovremeno ne postoji kontrola kvalitete tih dokumenata. Ovi rezultati ujedno upozoravaju da bi se trebali ujednačiti kriteriji za procjenu rizika, posebice ako će se uključiti „bonus-malus“ sustav u zdravstveno osiguranje od oštećenja zdravlja uzrokovanih radom.

Vrste opasnosti, štetnosti i napora u gospodarstvu Republike Hrvatske

Opasni i štetni radni uvjeti koji mogu oštetiti zdravlje i ugroziti život se grupiraju u tri skupine; opasnosti koje uvijek rezultiraju ozljedama, štetnosti i naponi koji rezultiraju najčešće bolestima, pri čemu su štetnosti mjerljive, a intenzitet napora je moguće samo procjenjivati.

Opasnosti

Opasnosti uključuju mehaničke opasnosti, padove osoba i predmeta, električnu struju, požar i eksplozije i termičke opasnosti. Tablica 3. prikazuje postotak radnika koji je izložen pojedinoj opasnosti u ukupnom gospodarstvu, VT i MST.

Tablica 3. Postotak radnika izloženih opasnostima u ukupnom gospodarstvu RH, VT i MST.

	RH	VT	MST
Mehaničke opasnosti	69.5	70.2	48.8
Padovi osoba i predmeta	58.5	59.3	37.7
Električna struja	22.9	23.2	16.2
Požar i eksplozija	14.3	14.4	12.0
Termičke opasnosti	7.7	7.8	5.6

RH = gospodarstvo RH; VT = velike tvrtke (> 50 zaposlenih); MST = male i srednje tvrtke (< 50 zaposlenih)

Zdravlje je u sedam od deset radnika ugroženo zbog rukovanja alatima, strojevima i sredstvima za prijenos. Značajan rizik od ozljeđivanja je prisutan i zbog padova. Ovako visoki rizici se odražavaju u velikom broju ozljeda uzrokovanih upravo ovim opasnostima. U velikim tvrtkama je prisutnost rizika koji rezultiraju ozljedama značajno viša nego u malim i srednjim tvrtkama. Ovaj rezultat bi se mogao protumačiti kao bolja primjena mjera zaštite, međutim, pravi uzrok je nedovoljno znanje o rizicima i nedostatak interesa za primjenu preventivnih zaštitnih mjera.

Štetnosti

Štetnosti uključuju kemijske, biološke i fizikalne štetnosti. Kemijske štetnosti su otrovi, korozivi, nadražljivci, zagušljivci, senzibilizatori, fibrogeni, mutageni, karcinogeni, i teratogeni. Biološke štetnosti uključuju opasnost od zaraznog materijala, ljudi i životinja te djelovanje opasnih biljaka i životinja. Fizikalne štetnosti obuhvaćaju buku, vibracije, promijenjeni tlak, nepovoljne klimatske i mikroklimatske uvjete, ionizirajuće zračenje, neionizirajuće zračenje i neprimjerenu rasvjetu. Tablica 4. prikazuje postotak radnika koji je izložen pojedinoj štetnosti u ukupnom gospodarstvu, VT i MST.

Tablica 4. Postotak radnika izloženih štetnostima u ukupnom gospodarstvu RH, VT i MST.

	RH	VT	MST
Kemijske štetnosti	25.0	25.2	17.0
Fizikalne štetnosti	79.7	80.6	59.0
Biološke štetnosti	8.4	8.6	5.0

RH = gospodarstvo RH; VT = velike tvrtke (> 50 zaposlenih); MST = male i srednje tvrtke (< 50 zaposlenih)

Iako se smatra da su kemikalije značajan ugrožavajući radni faktor, one ujedno nisu i najčešći profesionalni rizik. Svaki je četvrti hrvatski radnik izložen štetnom djelovanju kemikalija, dok u EU samo 15% radnika radi se kemijskim spojevima. Prema biološkom učinku kemijske štetnosti se dijeli na otrove, korozive, nadražljivce, zagušljivce, senzibilizatore, fibrogene, mutagene, karcinogene i teratogene. U tablici 5. prikazana je zastupljenost pojedinih kemijskih štetnosti u ukupnom gospodarstvu, VT i MST. Vrlo niska prisutnost teratogena, mutagena i naročito karcinogena je neočekivana, tim više što je svijest o karcinogenosti pojedinih kemijskih spojeva prisutna čak i u općoj populaciji. Republika Hrvatska je nedavno uskladila svoje zakonodavstvo s EU direktivom o mutagenima i karcinogenima, pa će obveze iz tih zakonskih akata sigurno biti poticaj boljem informiranju o ovim štetnim kemikalijama.

Tablica 5. Postotak radnika izloženih pojedinim kemijskim štetnostima u ukupnom gospodarstvu RH, VT i MST

	RH	VT	MST
Otrovi	2.7	2.6	5.0
Korozivi	3.8	3.8	3.5
Nadražljivci	4.5	4.6	1.9
Zagušljivci	4.0	4.1	0.6
Senzibilizatori	4.2	4.2	4.1
Fibrogeni	1.8	1.8	0.3
Mutageni, karcinogeni, teratogeni	0.4	0.2	0.8

RH = gospodarstvo RH; VT = velike tvrtke (> 50 zaposlenih); MST = male i srednje tvrtke (< 50 zaposlenih)

Fizikalne štetnosti su značajno zastupljene u hrvatskom gospodarstvu. U tablici 6. prikazana je zastupljenost pojedinih fizikalnih štetnosti u ukupnom gospodarstvu, VT i MST. Svaki treći hrvatski radnik je izložen nepovoljnim klimatskim uvjetima, kao što su vrućina, hladnoća, vlažnost ili vjetar. Budući da se učinak ovih štetnosti može smanjiti tehničkim i organizacijskim mjerama, neprimjereno je da se tako velik broj radnika izlaže mogućem oštećenju zdravlja. Tome u prilog govori podataka da je u EU samo 20% radnika izloženo štetnom utjecaju klime. U nas je skoro isti broj radnika (27,7%) izloženo buci kao i u EU zemljama (30%). Iako ekonomski napredak i modernizacija strojeva doprinose smanjenju prisutnosti i intenziteta industrijske buke, još uvijek je posljedično

oštećenje sluha bukom često. S druge strane, nove tehnologije donose nove izvore buke, koji ne oštećuju sluh, ali koji smanjuju koncentraciju i radnu efikasnost.

Tablica 6. Postotak radnika izloženih pojedinim fizikalnim štetnostima u ukupnom gospodarstvu RH, VT i MST

	RH	VT	MST
Buka	27.7	21.9	14.3
Vibracije	6.8	6.9	3.6
Pronijenjen atmosferski tlak	0.3	0.3	0.0
Nepovoljni klimatski uvjeti	33.4	33.7	27.4
Ionizirajuća zračenja	1.7	1.7	0.9
Neionizirajuća zračenja	6.4	6.5	4.7
Neadekvatna rasvjeta	2.0	9.3	0.8

RH = gospodarstvo RH; VT = velike tvrtke (> 50 zaposlenih); MST = male i srednje tvrtke (< 50 zaposlenih)

Napori

Napori uvijek rezultiraju bolestima, a njihov intenzitet se ne može mjeriti već samo procijeniti. Napori obuhvaćaju dvije velike skupine; statodinamički i psihofiziološki napori. Tablica 7. prikazuje postotak radnika koji je izložen pojedinim naporima u ukupnom gospodarstvu, VT i MST.

Tablica 7. Postotak radnika izloženih naporima u ukupnom gospodarstvu RH, VT i MST.

	RH	VT	MST
Statodinamički napori	80.4	81.1	62.5
Psihofiziološki napori	82.8	83.8	61.1

RH = gospodarstvo RH; VT = velike tvrtke (> 50 zaposlenih); MST = male i srednje tvrtke (< 50 zaposlenih)

Statodinamičkom naporu je u nas izloženo čak 80-tak% radnika, što treba imati na umu, jer su ovo radni uvjeti koji bitno doprinose razvoju bolesti koštano-zglobnog sustava. Statodinamički napori uključuju statički i dinamički napor. Statički napor predstavlja dugotrajno sjedenje ili stajanje, nefiziološki položaj, klečanje, čučanje, rad u skučenom prostoru ili rad rukama iznad glave. Statičkom naporu je u RH izloženo 51,1% radnika, što je više nego li u EU, gdje 45% radnika radi u zamornom položaju koji izaziva bol i smetnje.

Dinamički napori obuhvaćaju ponavljajuće pokrete sa i bez primjene sile, nošenje i dizanje teških tereta, guranje i povlačenje i teški fizički rad. U RH je dinamičkom naporu izloženo 28,2% radnika. Ovi napori su u EU češći, jer čak 60% radnika radi ponavljajuće pokrete. Ponavljajući pokreti su u modernoj ekonomiji, a i u našem gospodarstvu u

porastu, kao npr. pri radu s računalom, ali niska zastupljenost ovih radnih uvjeta u našem istraživanju govori o nedovoljnoj informiranosti o prisutnosti i potencijalnoj štetnosti ponavljajućih pokreta.

Psihofiziološki naponi uključuju različite radne uvjete koji mogu rezultirati stresnom reakcijom i posljedičnim bolestima. U nas je čak 82,8% radnika izloženo nekom od stresogenih radnih uvjeta. U tablici 8. prikazan je postotak radnika koji je izložen pojedinim psihofiziološkim naporima u ukupnom gospodarstvu, VT i MST.

Tablica 8. Postotak radnika izloženih psihofiziološkim naporima u ukupnom gospodarstvu RH, VT i MST.

	RH	VT	MST
Nepovoljan ritam rada	14.8	14.9	13.4
Poremećen bioritam	33.0	33.5	19.7
Odgovornost za živote i materijalna dobra	7.5	7.5	10.1
Neadekvatni radni zahtjevi	13.1	13.1	15.9
Drugo	14.4	14.8	2.0

RH = gospodarstvo RH; VT = velike tvrtke (> 50 zaposlenih); MST = male i srednje tvrtke (< 50 zaposlenih)

Iako su sve druge opasnosti i štetnosti manje zastupljene u MST u odnosu na VT, stresogeni radni uvjeti kao što su odgovornost za živote i materijalna dobra te neadekvatni odnosno vrlo visoki radni zahtjevi su češći u MST u odnosu na VT. Male tvrtke su, zbog jake konkurencije na slobodnom ekonomskom tržištu, posebno vulnerabilne, pa ne čudi da su upravo navedeni radni zahtjevi posebno izraženi u malim tvrtkama.

U zemljama EU je čak 59 do 80% radnika izloženo visokim radnim zahtjevima, kao što su visoka kvaliteta rada, primjena preciznih standarda, nepredvidivi problemi i situacije, kompleksni radni zadaci, zahtjevi za stalnom edukacijom i cjeloživotnim učenjem. U odnosu na EU zemlje u nas je ovim radnim zahtjevima izloženo samo 15-tak% radnika. To bi se moglo interpretirati kao bolji radni i organizacijski uvjeti u našem gospodarstvu. Međutim, mi smo svijesni značajne prisutnosti ovih zahtjeva, naročito u manjim tvrtkama, ali svijest o postojanju i ozbiljnosti ovih ugroza zdravlja u nas nije još uvijek dovoljno prisutna.

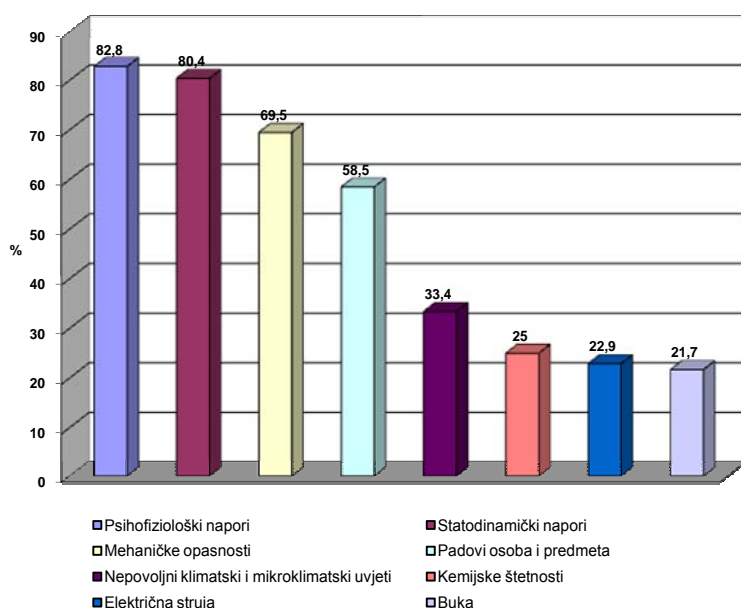
U Hrvatskoj oko 15% radnika radi u smjenskom i noćnom radu. U EU zemljama je taj postotak bitno manji, osim u novo primljenim EU zemljama istočne Europe, gdje je čak viši nego u nas (oko 25%).

Interesantan je podatak o nepostojanju maltretiranja i „mobinga“ te vrlo niska učestalost sagorijevanja ili „burnout-a“ na poslu. To ne znači da te radne okolnosti ne postoje, već da se u nas radnici ne usuđuju to prijavljivati. Istovremeno u EU jedan od 20 radnika izvješćuje povremeni „mobing“ na radnom mjestu.

Najčešći rizici

Na slici 2. prikazane su najčešće opasnosti, štetnosti i naponi kojima su izloženi radnici zaposleni u hrvatskom gospodarstvu. Na prvom mjestu su psihofiziološki naponi, a slijede statodinamički, naročito statički naponi, koji su sve više zastupljeni u tehnološki naprednijim radnim procesima, pa se prema ovim rizicima ne razlikujemo od stanja u EU. Prema rezultatima ovog istraživanja u hrvatskom gospodarstvu su već značajno prisutne opasnosti koje su karakteristične za moderna i ekonomski razvijena gospodarstva, ali istovremeno se moramo boriti i sa „starim“ tehnologijama i njihovim opasnostima, kao što su buka ili nepovoljni klimatski uvjeti.

Slika 2. Najčešće radne opasnosti, štetnosti i naponi u ukupnom gospodarstvu RH

Gospodarstvene djelatnosti i opasni radni uvjeti

Gospodarstvene djelatnosti se razlikuju s obzirom na učestalost opasnih i štetnih radnih uvjeta, ali i s obzirom na strukturu samih opasnosti i štetnosti. U tablici 9. prikazane su gospodarstvene djelatnosti u kojima su prisutne opasnosti najučestalije u našem gospodarstvu.

Tablica 9. Prisutnost najučestalijih opasnosti u pojedinim gospodarstvenim djelatnostima RH

Opasnost, štetnost, napor	Gospodarstvena djelatnost
Psihofiziološki naponi	• prerađivačka industrija• rudarstvo i vađenje• transport i komunikacije• obrazovanje• građevinarstvo
Statodinamički naponi	• prerađivačka industrija• rudarstvo i vađenje• financije• građevinarstvo• trgovina
Mehaničke opasnosti Padovi i rušenja	• građevinarstvo• rudarstvo i vađenje• prerađivačka industrija• poljoprivreda i šumarstvo
Štetnosti – klimatski uvjeti, buka	• prerađivačka industrija• rudarstvo i vađenje• poljoprivreda i šumarstvo• građevinarstvo

I u nas, kao i u EU zemljama gospodarstvene djelatnosti s najviše prisutnih radnih opasnosti, štetnosti i napora su prerađivačka industrija, rudarstvo i građevinarstvo. Interesantan podatak je identifikacija financijske djelatnosti kao izvora statodinamičkih, prvenstveno statičkih napora, što ukazuje na prepoznavanje ovih napora kao značajne ugroze zdravlja radnika.